Στην υπόθεση 271/81,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση, η οποία υποβλήθηκε στο Δικαστήριο κατ' εφαρμογή του άρθρου 177 της συνθήκης ΕΟΚ από το Tribunal de grande instance του Pau και με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της υποθέσεως που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

SOCIÉTÉ COOPÉRATIVE D'AMÉLIORATION DE L'ÉLEVAGE ET D'INSÉMINATION ARTIFICIELLE DU BÉARN, Billère,

και

LUCIEN J. M. MIALOCQ,

HENRI SAPHORE

και

SOCIÉTÉ AGRI-SEM, Idron,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως επί της ερμηνείας του άρθρου 37 της συνθήκης,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

συγκείμενο από τους J. Mertens de Wilmars, πρόεδρο, A. O'Keeffe και U. Everling, προέδρους τμήματος, Mackenzie Stuart, G. Bosco, T. Koopmans, O. Due, K. Bahlmann και Y. Galmot, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: Sir Gordon Slynn
γραμματέας: P. Heim

εκδίδει την ακόλουθη

ΑΠΟΦΑΣΗ

Περιστατικά

Η απόφαση περί παραπομπής, η εξέλιξη της διαδικασίας και οι παρατηρήσεις που κατατέθηκαν δυνάμει του άρθρου 20 του Πρωτοκόλλου περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου της ΕΟΚ συνοψίζονται ως εξής:

I — Πραγματικά περιστατικά και διαδικασία

1. Από την απόφαση περί παραπομπής συνάγεται ότι βάσει του γαλλικού νόμου 66-1005 της 28ης Δεκεμβρίου 1966 περί κτηνοτροφίας η Société coopérative d'amélioration de l'élevage et d'insémination artificielle du Béarn (εφεξής: Συνεταιρισμός του Béarn) εξουσιοδοτήθηκε με απόφαση του υπουργού γεωργίας, της 1ης Μαρτίου 1972, να προβαίνει σε σπερματεγχύσεις βοοειδών αποκλειστικά σε μια ζώνη τοπικά καθορισμένη, η οποία περιλαμβάνει, ιδίως, ένα τμήμα του διαμερίσματος των Pyrénées Atlantiques. Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία κάθε κτηνοτρόφος που προτίθεται να κάνει τεχνητή γονιμοποίηση στα βοοειδή του οφείλει να απευθυνθεί στο συνεταιρισμό, στον οποίο υπάγεται τοπικώς, για τις σπερματεγχύσεις.

Η Mialocq και Saphore, παραγωγείς σπέρματος, ενήργησαν για λογαριασμό της Société Agri-Sem τεχνητές γονιμοποιήσεις στην περιφέρεια του Συνεταιρισμού του Béarn. Ο Συνεταιρισμός του Béarn, πολιτικώς ενάγων στην κύρια δίκη, ενήγαγε τους δύο παραγωγούς σπέρματος, καθώς και την Société Agri-Sem ενώπιον του Tribunal correctionnel, επειδή διέπραξαν το πλημμέλημα της τεχνητής γονιμοποιήσεως εκτός εγκεκριμένης περιοχής ζητώντας να καταδικασθούν να του καταβάλουν εις ολόκληρο το ποσό των 50 000 γαλλικών φράγκων (FF) ως αποζημίωση.

2. Η γαλλική νομοθεσία μπορεί, εν προκειμένω, να συνοψισθεί ως εξής:

Η τεχνητή γονιμοποίηση ζώων ρυθμίζεται από το νόμο 66-1005 της 28ης Δεκεμβρίου 1966 περί κτηνοτροφίας (JORF της 29ης Δεκεμβρίου 1966, σ. 11619), που συνοδεύεται από έναν αριθμό εκτελεστικών μέτρων.

Ο νόμος 66-1005 προβλέπει στον τίτλο I, γενετική βελτίωση του ζωικού κεφαλαίου, άρθρο 4:

«Οι εργασίες λήψεως και διατηρήσεως σπέρματος διενεργούνται μόνο από τους κατόχους άδειας προϊσταμένου κέντρων τεχνητής γονιμοποιήσεως ή υπό τον έλεγχό τους.

Σπερματεγχύσεις μπορούν να κάνουν μόνο οι κάτοχοι άδειας προϊσταμένου κέντρων τεχνητής γονιμοποιήσεως ή παραγωγού σπέρματος.

...»

Κατά το άρθρο 5 του ίδιου νόμου η εκμετάλλευση των κέντρων τεχνητής γονιμοποιήσεως, στα οποία γίνονται η παραγωγή και σπερματεγχύσεις ή μόνο μία από τις δύο αυτές εργασίες, υπόκειται σε προηγούμενη άδεια του υπουργού γεωργίας.

Το άρθρο 5 ορίζει, εξάλλου:

«Κάθε κέντρο σπερματεγχύσεων εξυπηρετεί μια περιφέρεια, μέσα στην οποία είναι και το μόνο αρμόδιο. Η σχετική άδεια καθορίζει την περιοχή αυτή.

Οι κτηνοτρόφοι που βρίσκονται στην περιφέρεια ενός κέντρου σπερματεγχύσεων μπορούν να ζητούν από αυτό να τους προμηθεύει σπέρμα που προέρχεται από τα κέντρα παραγωγής της επιλογής τους ... Το κέντρο σπερματεγχύσεων πρέπει τότε να διενεργεί την τεχνητή γονιμοποίηση για λογαριασμό των ενδιαφερόμενων κτηνοτρόφων. Τα επιπλέον έξοδα που προκύπτουν από την επιλογή αυτή βαρύνουν τους κτηνοτρόφους.

Ο συνεταιρισμός τεχνητής γονιμοποιήσεως, στον οποίο παραχωρείται μια περιφέρεια σπερματεγχύσεων, οφείλει να εξυπηρετεί και τους κτηνοτρόφους που δεν είναι μέλη του».

Η απόφαση 69-258 της 22ας Μαρτίου 1969 περί τεχνητής γονιμοποιήσεως (JORF της 23ης Μαρτίου 1969, σ. 2948) προβλέπει στο άρθρο 2 ότι:

«Τα κέντρα τεχνητής γονιμοποιήσεως μπορούν να εξουσιοδοτηθούν να διενεργούν και τις δύο ή μόνο τη μία από τις επόμενες δύο κατηγορίες εργασιών:

1. Τις εργασίες παραγωγής, που συνίστανται στη διατήρηση αρσενικών αναπαραγωγής, τα οποία έχουν εγκριθεί ή μπορούν να υποβληθούν σε έλεγχο ως προς τη γεννητικότητά τους, στην ευθύνη για τους ελέγχους ως προς τη γεννητικότητα σύμφωνα με πρόγραμμα που εγκρίνεται από τον υπουργό γεωργίας και στη συλλογή, τη συσκευασία, τη διατήρηση και τη χορήγηση σπέρματος ζώων αναπαραγωγής που έχουν εγκριθεί ή υποβληθεί σε έλεγχο.

2. Τις εργασίες σπερματεγχύσεων, που συνίστανται στη γονιμοποίηση των θηλυκών ζώων που ανήκουν στα είδη που αναφέρονται στο άρθρο 1 του νόμου της 28ης Δεκεμβρίου 1966 από αποθέματα σπέρματος που χορηγούνται από τα κέντρα παραγωγής.

Τα κέντρα σπερματεγχύσεων μπορούν να εξουσιοδοτηθούν να διατηρούν εγκεκριμένα ζώα αναπαραγωγής που χορηγούνται από τα κέντρα παραγωγής. Στην περίπτωση αυτή διενεργούν τα ίδια τη λήψη, συσκευασία και διατήρηση του σπέρματος αυτών των ζώων.»

Η απόφαση του υπουργού γεωργίας της 17ης Απριλίου 1969 περί αδειών λειτουργίας των κέντρων τεχνητής γονιμοποιήσεως (JORF της 30ής Απριλίου 1969, σ. 4349) διευκρινίζει ότι οι υπεύθυνοι των *κέντρων παραγωγής* διενεργούν τις εργασίες ελέγχου σύμφωνα με τα προγράμματα που εγκρίνονται από τον υπουργό γεωργίας. Μπορούν να αναθέτουν ορισμένα καθήκοντα στα κέντρα σπερματεγχύσεων, με τα οποία συνάπτουν σχετική σύμβαση (άρθρο 9).

Κατά το άρθρο 10, η δραστηριότητα των κέντρων παραγωγής εκτείνεται κανονικά στο σύνολο των περιφερειών των κέντρων σπερματεγχύσεων, με τα οποία έχουν συνάψει συμβάσεις για την εξέταση των ζώων αναπαραγωγής ή του εφοδιασμού με ζώα αναπαραγωγής ή με σπέρμα. Οι συμβάσεις αυτές ανακοινώνονται στον υπουργό γεωργίας κατά το χρόνο της υποβολής αιτήσεως για άδεια και, στη συνέχεια, κάθε φορά που τροποποιούνται ή συνάπτονται εκ νέου.

Όσον αφορά τα *κέντρα σπερματεγχύσεων*, το άρθρο 12 της αποφάσεως αυτής προβλέπει:

«Κάθε κέντρο σπερματεγχύσεων πρέπει να συνάπτει συμβάσεις με ένα ή περισσότερα κέντρα παραγωγής.

Οι συμβάσεις αυτές πρέπει να εξασφαλίζουν τον κανονικό εφοδιασμό σε σπέρμα μέσα στην περιφέρεια, για την οποία πρόκειται, λαμβανομένων υπόψη των αναγκών που παρουσιάζονται και για χρονικά διαστήματα επαρκούς διάρκειας για να διενεργηθούν σωστά οι έλεγχοι.

Οι συμβάσεις αυτές πρέπει να περιέχουν την υποχρέωση που αναλαμβάνεται από το

κέντρο σπερματεγχύσεων περί συμμετοχής στα προγράμματα ελέγχου που εφαρμόζουν τα κέντρα παραγωγής, με τα οποία συνδέεται. Η υποχρέωση αυτή λαμβάνει υπόψη τις δυνατότητες που προσφέρει η περιοχή για την εφαρμογή του προγράμματος ελέγχων και των μεσοπρόθεσμων αναγκών της περιφέρειας σε εγκεκριμένα ζώα αναπαραγωγής.»

Κατά το άρθρο 13:

«Τα κέντρα σπερματεγχύσεων εφοδιάζονται κανονικά σε ζώα αναπαραγωγής ή σε σπέρμα από το ή τα κέντρα παραγωγής, με τα οποία έχουν συνάψει σύμβαση. Μπορούν να εφοδιάζονται και από άλλα κέντρα ύστερα από προσωπική έγγραφη αίτηση των κτηνοτρόφων της περιφέρειάς τους σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 5 (παράγραφος 5) του παραπάνω νόμου της 28ης Δεκεμβρίου 1966.

Το σπέρμα που βρίσκεται στις αποθήκες σπέρματος, που διατηρούν τα κέντρα σπερματεγχύσεων, προορίζεται κανονικά για σπερματεγχύσεις στην περιφέρεια, για την οποία έχει δοθεί η σχετική άδεια.

Τα κέντρα σπερματεγχύσεων δεν μπορούν να επιστρέφουν το σπέρμα παρά στα κέντρα παραγωγής, από τα οποία εφοδιάζονται.

...»

Δυνάμει των άρθρων 17 και 18 της ίδιας αποφάσεως αντίγραφα των συμβάσεων χορηγήσεως και ελέγχων πρέπει να επισυνάπτονται τόσο στην αίτηση για άδεια που υποβάλεται από ένα κέντρο παραγωγής όσο και στην αίτηση που υποβάλεται από ένα κέντρο σπερματεγχύσεων.

Όσον αφορά την *εισαγωγή σπέρματος* στη Γαλλία μια απόφαση του υπουργού γεωργίας, της 22ας Οκτωβρίου 1949, περί των προϋποθέσεων ατελούς εισαγωγής ζώων αναπαραγωγής καθαρόαιμου γένους του είδους των ίππων, βοών, προβάτων και χοίρων (JORF της 29ης Οκτωβρίου 1949, σ. 10600) ορίζει ότι «κάθε ένωση κτηνοτρόφων ή παραπλήσιος οργανισμός που έχει εγκριθεί από τον υπουργό γεωργίας και που προτίθεται να εισαγάγει ατελώς ζώα αναπαραγωγής καθαρόαιμου γένους, πρέπει να υποβάλει σε τέσσερα αντίτυπα αίτηση για άδεια ...». Οι ζωοκομικές προϋποθέσεις, στις οποίες υπόκειται η εγκριτική απόφαση του υπουργού γεωργίας γνωστοποιούνται με «ειδοποίηση προς τους εισαγωγείς».

Εξάλλου, η απόφαση 70-137 της 16ης Φεβρουαρίου 1970 περί εισαγωγών και εξαγωγών ζώντων ζώων και σπέρματος ζώων αναπαραγωγής (JORF της 9ης Φεβρουαρίου 1970, σ. 1766) προβλέπει στο άρθρο 3:

«Οι ποσότητες σπέρματος ζώων των ειδών που αναφέρονται στο άρθρο 1 του νόμου της 28ης Δεκεμβρίου 1966 που υποβάλλονται για εκτελωνισμό κατά την εισαγωγή ή την εξαγωγή πρέπει να είναι καταγωγής και προελεύσεως που να πιστοποιούνται από τις επίσημες αρχές της χώρας εξαγωγής και να προέρχονται από ζώο αναπαραγωγής που έχει υποστεί με θετικά αποτελέσματα έλεγχο ως προς τη γεννητικότητα σύμφωνα με πρόγραμμα που εγκρίνεται από τον υπουργό γεωργίας σχετικά με τις εξαγωγές ή που αναγνωρίζεται από αυτόν ως ισοδύναμο με πρόγραμμα που εγκρίνεται ως προς τις εισαγωγές.»

3. Στην απόφασή του περί παραπομπής, το Tribunal de grande instance του Pau θεωρεί, κατά πρώτον, ότι το ισχύον σύστημα τεχνητής γονιμοποιήσεως στη Γαλλία συνεπάγεται περιφερειακό μονοπώλιο προς όφελος των κέντρων σπερματεγχύσεων βοοειδών. Θεωρεί ότι το σύστημα αυτό συνιστά εθνικό μονοπώλιο, λόγω του ότι μέσω της διαδικασίας εγκρίσεως από τον υπουργό γεωργίας το κράτος ελέγχει άμεσα όσον αφορά τα κέντρα αναπαραγωγής σπέρματος και έμμεσα όσον αφορά τα κέντρα σπερματεγχύσεων την ποιότητα και την ποσότητα του σπέρματος για εισαγωγή και εξαγωγή, καθώς και τις τιμές στις οποίες θα πωληθούν τα προϊόντα αυτά. Πράγματι, οι κτηνοτρόφοι έχουν την υποχρέωση να ενεργούν μέσω του κέντρου στο οποίο υπάγονται για να προμηθευτούν

σπέρμα της εκλογής τους, που προέρχεται όμως από ένα εγκεκριμένο κέντρο. Τα κέντρα αυτά δεν είναι δυνατό να αντιμετωπίζουν ανταγωνισμό λόγω του ότι κάθε εισαγωγή αλλοδαπού σπέρματος υπόκειται σε άδεια που εκδίδεται από τον υπουργό γεωργίας και χορηγείται αποκλειστικά στα εγκεκριμένα κέντρα, υπέρ των οποίων υπάρχει το μονοπώλιο.

Το Tribunal του Pau τονίζει, πάντως, ότι η γαλλική νομολογία διχάζεται ως προς το αν το κατά τα ανωτέρω εθνικό μονοπώλιο έχει εμπορικό χαρακτήρα κατά την έννοια του άρθρου 37 της συνθήκης ΕΟΚ. Πράγματι, ορισμένες δικαστικές αποφάσεις που αφορούν παρόμοιες διώξεις στηρίχθηκαν στο γεγονός ότι η υποχρέωση που επιβάλλεται στους κτηνοτρόφους και η αποκλειστικότητα που προβλέπεται από το νόμο δεν αφορούν την απόκτηση ενός προϊόντος (το σπέρμα), αλλά την παροχή υπηρεσιών (την τοποθέτηση του σπέρματος) ώστε να καθίσταται ανεφάρμοστο το άρθρο 37. Ενόψει αυτών, το παραπέμπον δικαστήριο θεωρεί ότι ο νόμος αντιμετωπίζει πράγματι δύο διαφορετικές παροχές υπηρεσιών: την τοποθέτηση του σπέρματος και τη συμφωνία που γίνεται ύστερα από αίτηση του κτηνοτρόφου για την αγορά του σπέρματος, ενδεχομένως, με ένα άλλο κέντρο. Σύμφωνα με πάγια γαλλική νομολογία οι επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών έχουν οπωσδήποτε εμπορικό χαρακτήρα.

Διαπιστώνοντας ότι το εθνικό μονοπώλιο τεχνητής γονιμοποιήσεως μπορεί να επηρεάσει τις συναλλαγές σπέρματος μεταξύ των κρατών μελών το παραπέμπον δικαστήριο αποφάσισε να υποβάλει το ζήτημα αυτό στο Δικαστήριο.

Αν θεωρηθεί ότι οι κατά τα ανωτέρω παροχές υπηρεσιών έχουν εμπορικό χαρακτήρα τίθεται επιπλέον το ζήτημα αν, όσον αφορά την πρόσβαση των ξένων κτηνοτρόφων στα κέντρα είτε σπερματεγχύσεως είτε παραγωγής σπέρματος, το σύστημα αδειών, η χορήγηση των οποίων εξαρτάται από τη διακριτική ευχέρεια του μονοπωλίου, συνιστά διάκριση κατά την έννοια του άρθρου 37.

Με απόφαση της 22ας Απριλίου 1981, το Tribunal de grande instance του Pau ανέβαλε την έκδοση οριστικής αποφάσεως και υπέβαλε στο Δικαστήριο βάσει του άρθρου 177 της συνθήκης τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Η παροχή υπηρεσιών έχει κατά την έννοια του άρθρου 37 της συνθήκης της Ρώμης εμπορικό χαρακτήρα όταν, έχοντας καταστεί εθνικό μονοπώλιο, επιτρέπει στο κράτος να αναλάβει τη διεύθυνση ενός κλάδου της εθνικής οικονομίας;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, μήπως χορηγηθείσα από το κράτος άδεια για αυτήν την παροχή υπηρεσιών μπορεί να συνιστά διάκριση κατά την έννοια του ίδιου άρθρου;

3) Και ακόμη στενότερα, μήπως η ανωτέρω διάκριση μπορεί να εφαρμόζεται αποκλειστικά στα πρόσωπα και όχι στα προϊόντα;»

4. Η απόφαση περί παραπομπής πρωτοκολλήθηκε στη γραμματεία του Δικαστηρίου στις 7 Οκτωβρίου 1981.

Σύμφωνα με το άρθρο 20 του Πρωτοκόλλου περί του Οργανισμού του Δικαστηρίου της ΕΟΚ κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις η Société coopérative d'amélioration de l'élevage et d'insémination artificielle du Béarn, πολιτικώς ενάγουσα στην κύρια δίκη, εκπροσωπούμενη από τον Claude Paulmier, δικηγόρο Παρισιού, οι Mialocq και Saphore και η Société Agri-Sem, πολιτικώς εναγόμενοι στην κύρια δίκη, εκπροσωπούμενοι από τον François Cathala, δικηγόρο Παρισιού, η γαλλική κυβέρνηση,

εκπροσωπούμενη από τη Maryse Aulagnon, νομική σύμβουλο στη γενική γραμματεία της διυπουργικής επιτροπής για θέματα ευρωπαϊκής οικονομικής συνεργασίας και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από το νομικό της σύμβουλο René-Christian Béraud.

Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή και μετ' ακρόαση του γενικού εισαγγελέα το Δικαστήριο αποφάσισε την έναρξη της προφορικής διαδικασίας χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων. Πάντως, το Δικαστήριο, ζήτησε από την Επιτροπή να απαντήσει στην επόμενη ερώτηση:

«Όσον αφορά την εισαγωγή σπέρματος βοοειδών στη Γαλλία το υπόμνημα των πολιτικώς εναγομένων αναφέρει το γεγονός ότι είχαν υποβληθεί ορισμένες αναφορές στην Επιτροπή από τους αλλοδαπούς παραγωγούς σπέρματος βοοειδών, οι οποίοι προσέκρουσαν σε κατά το υπόμνημα συστηματική αρνητική στάση των γαλλικών αρχών. Μπορεί η Επιτροπή να επιβεβαίωσει αυτή την πληροφορία και σε καταφατική περίπτωση να εξηγήσει ποια συνέχεια έδωσε σ' αυτές τις αναφορές;»

Εξάλλου, κάλεσε τους διαδίκους να αναπτύξουν τις παρατηρήσεις τους κατά την προφορική διαδικασία, όσον αφορά τις παρατηρήσεις της Επιτροπής στο υπόμνημά της σχετικά με την εφαρμογή του άρθρου 59 της συνθήκης ΕΟΚ.

II — Σύνοψη των γραπτών παρατηρήσεων που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο

Η *Société coopérative του Béarn, ενάγουσα στην κύρια δίκη,* υπογραμμίζει προκαταρκτικά ότι οι λόγοι που ώθησαν το Tribunal του Pau να υποβάλει τα προδικαστικά ερωτήματα στο Δικαστήριο δεν αποτέλεσαν αντικείμενο κατ' αντιδικία συζητήσεως ενώπιον του παραπέμποντος δικαστηρίου, επειδή οι εναγόμενοι δεν παρέστησαν. Λαμβάνοντας υπόψη ορισμένες αποφάσεις των ανώτερων γαλλικών δικαστηρίων που δεν δέχονται, βάσει της νομολογίας του Δικαστηρίου, την εφαρμογή του άρθρου 37 της συνθήκης στο γαλλικό σύστημα τεχνητής γονιμοποιήσεως, το παραπέμπον δικαστήριο δεν θα είχε καταλήξει στο να απευθυνθεί προδικαστικώς στο Δικαστήριο αν είχε γίνει κατ' αντιδικία συζήτηση.

Όσον αφορά το πρώτο ερώτημα που υποβάλει το παραπέμπον δικαστήριο η πολιτικώς ενάγουσα στην κύρια δίκη προβάλλει κατά πρώτον ότι το άρθρο 37 της συνθήκης δεν αφορά τις παροχές υπηρεσιών ακόμη και αν έχουν εμπορικό χαρακτήρα.

Σύμφωνα με την απόφαση του Δικαστηρίου της 30ής Απριλίου 1974 (Sacchi, υπόθ. 155/73, Recueil σ. 409), το άρθρο 37 αφορά μόνο συναλλαγές επί προϊόντων ή εμπορευμάτων και δεν μπορεί να αφορά μονοπώλια παροχής υπηρεσιών. Το γεγονός ότι μια παροχή υπηρεσιών έχει εμπορικό χαρακτήρα δεν την κάνει καθόλου να χάσει τη φύση της ως παροχή υπηρεσιών. Πράγματι, σύμφωνα με το άρθρο 60 της συνθήκης οι παροχές υπηρεσιών περιλαμβάνουν ιδίως δραστηριότητες εμπορικού χαρακτήρα.

Αυτό δεν συμβαίνει στην περίπτωση της τεχνητής γονιμοποιήσεως που περιλαμβάνεται στις δραστηριότητες γεωργικού χαρακτήρα. Σχετικώς, το παραπέμπον δικαστήριο έπεσε θύμα ατυχούς συγχύσεως μεταξύ της έννοιας «παροχή υπηρεσιών εμπορικού χαρακτήρα» και της έννοιας «εμπορεύματα ή προϊόντα».

Πράγματι, μονολότι η διενέργεια σπερματεγχύσεων συνεπάγεται αναγκαία τη χορήγηση δόσεως σπέρματος, η χορήγηση αυτή δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να διαχωριστεί οικονομικά, λογιστικά και υλικά από το σύνολο της εργασίας αυτής, η οποία συνιστά αναμφιβόλως παροχή υπηρεσιών. Το ουσιώδες βρίσκεται στο σύνολο

της υπηρεσίας που προσφέρεται στον κτηνοτρόφο. Εξάλλου, καμία απευθείας χορήγηση σπέρματος στους κτηνοτρόφους δεν μπορεί να γίνει ανεξάρτητα από την τοποθέτηση.

Η ενάγουσα θεωρεί επιπλέον ότι ο εμπορικός χαρακτήρας μιας παροχής υπηρεσιών δεν μπορεί παρά να απορρέει από αυτή την ίδια τη φύση των εργασιών, οι οποίες αποτελούν το αντικείμενο της παροχής. Ο εμπορικός χαρακτήρας αυτών των παροχών υπηρεσιών δεν μπορεί να οφείλεται στην ενδεχόμενη ύπαρξη ενός μονοπωλίου.

Η ενάγουσα στην κύρια δίκη θεωρεί κατά δεύτερο λόγο ότι δεν πρόκειται εν προκειμένω για μονοπώλιο «εθνικό» κατά την έννοια του άρθρου 37 που επιτρέπει στο κράτος να αναλάβει τη διεύθυνση ενός κλάδου της εθνικής οικονομίας. Η προς αυτή την κατεύθυνση άποψη του Tribunal του Pau την βρίσκει αντίθετη. Πράγματι, μετά τη χορήγηση άδειας ο υπουργός γεωργίας δεν παρεμβαίνει πλέον στη λειτουργία των κέντρων τεχνητής γονιμοποιήσεως. Το κράτος δεν τους επιβάλλει καμία πολιτική και είναι απόλυτα κύριοι της χρηματοδοτήσεώς τους και της διαχειρίσεώς τους με μόνη υποχρέωση την τήρηση της νομοθεσίας που διέπει το είδος της επιχειρήσεως, τη νομική μορφή της οποίας επέλεξαν, δηλαδή εν προκειμένω τη μορφή του γεωργικού συνεταιρισμού.

Εξάλλου, το σύστημα των αδειών εισαγωγής σπέρματος, στο οποίο αναφέρεται το εθνικό δικαστήριο, έχει ως μόνο αντικείμενο να επαληθεύσει την τήρηση της γαλλικής ρυθμίσεως όσον αφορά τις ζωοκομικές και υγειονομικές εγγυήσεις που προβλέπονται από την απόφαση 70-137 της 16ης Δεκεμβρίου 1970 περί των εισαγωγών και εξαγωγών ζώντων ζώων και σπέρματος ζώων αναπαραγωγής. Το σπέρμα που ανταποκρίνεται στους όρους που καθορίζονται από αυτή την απόφαση μπορεί να εισαχθεί, ύστερα από αίτηση των κτηνοτρόφων, από κάθε εγκεκριμένο κέντρο.

Καθόσον πρόκειται για μονοπώλιο, αυτό δεν περιορίζεται μόνο στους υπηκόους του κράτους. Σύμφωνα με δύο αποφάσεις του υπουργού γεωργίας της 12ης και 17ης Νοεμβρίου 1969, η άδεια για να ανοίξει ή να λειτουργήσει ένα κέντρο τεχνητής γονιμοποιήσεως, καθώς και οι άδειες προϊσταμένου κέντρου και παραγωγού σπέρματος μπορούν επίσης να χορηγούνται στους υπηκόους άλλων κρατών μελών της ΕΟΚ.

Τέλος, η ενάγουσα αναφέρεται στις αποφάσεις του Δικαστηρίου της 15ης Ιουλίου 1964 (Costa κατά ENEL, υπόθ. 6/64, Recueil σ. 1143) και της 5ης Φεβρουαρίου 1976 (Manghera, υπόθ. 58/75, Recueil σ. 91) για να υποστηρίξει ότι το άρθρο 37 της συνθήκης δεν προβλέπει απαγόρευση των εθνικών μονοπωλίων με εμπορικό χαρακτήρα, όπως παραδείγματος χάρη το μονοπώλιο καπνού και σπίρτων (SEITA) στη Γαλλία, αλλά περιορίζεται να απαγορεύσει τις διακρίσεις μεταξύ των υπηκόων του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους και των υπηκόων των άλλων κρατών μελών.

Όσον αφορά το δεύτερο και τρίτο ερώτημα η ενάγουσα επαναλαμβάνει ότι κατά την άποψή της το γαλλικό σύστημα περί τεχνητής γονιμοποιήσεως δεν συνεπάγεται καμία διάκριση ούτε όσον αφορά την πρόσβαση των υπηκόων των άλλων κρατών μελών στις εν λόγω εργασίες ούτε όσον αφορά τον εφοδιασμό με προϊόντα προελεύσεως άλλων κρατών μελών.

Οι *Mialocq* και *Saphore*, καθώς και η *Société Agri-Sem, εναγόμενοι στην κύρια δίκη*, εκθέτουν, προπάντων, ότι ως προς την τεχνητή γονιμοποίηση ο γαλλικός νόμος περί κτηνοτροφίας της 28ης Δεκεμβρίου 1966

εμπνέεται από δύο κατευθυντήριες γραμμές: αφενός, τα περιφερειακά κέντρα σπερματεγχύσεων βοοειδών έχουν το περιφερειακό μονοπώλιο της τοποθετήσεως και, αφετέρου, τα κέντρα αυτά διαθέτουν το αποκλειστικό προνόμιο της διανομής και εμπορίας του προϊόντος που χρησιμοποιείται, είτε είναι γαλλικής προελεύσεως είτε αλλοδαπής. Διευκρινίζουν, σχετικώς, ότι τα κέντρα σπερματεγχύσεων προμηθεύονται το σπέρμα είτε από τα κέντρα παραγωγής, με τα οποία συνδέονται βάσει συμβάσεως, είτε ύστερα από αίτηση του ενδιαφερομένου κτηνοτρόφου, από ένα άλλο εγκεκριμένο κέντρο παραγωγής. Το χρησιμοποιούμενο προϊόν κοστολογείται συγχρόνως με την τιμή της σπερματεγχύσεως.

Σε περίπτωση που ο κτηνοτρόφος επιθυμεί να προμηθευτεί αλλοδαπό σπέρμα, τα κέντρα σπερματεγχύσεων χρησιμεύουν ως υποχρεωτικός ενδιάμεσος σταθμός. Στην πρακτική, οι αιτήσεις για άδεια εισαγωγής συγκεντρώνονται στην Union nationale des coopératives d'élevage et d'insémination artificielle (UNCEIA) (Εθνική Ένωση Συνεταιρισμών Κτηνοτροφίας και Τεχνητής Γονιμοποιήσεως) στο Παρίσι, που περιλαμβάνει τα εγκεκριμένα κέντρα σπερματεγχύσεων και παραγωγής. Η Ένωση αναλαμβάνει με έξοδα του ενδιαφερομένου κτηνοτρόφου τη διαδικασία εισαγωγής. Εξάλλου, οι ζωοκομικές προϋποθέσεις, στις οποίες πρέπει να ανταποκρίνεται το αλλοδαπό προϊόν για να δοθεί η άδεια εισαγωγής, καθορίζονται, ύστερα από γνώμη της εθνικής επιτροπής βελτιώσεως της γενετικής που αποτελείται από υπαλλήλους του υπουργείου γεωργίας και αντιπροσώπους της UNCEIA, δηλαδή των κέντρων παραγωγής και τοποθετήσεως που έχουν το μονοπώλιο τοποθετήσεως και το αποκλειστικό προνόμιο εμπορίας.

Υπ' αυτές τις συνθήκες, η εισαγωγή σπέρματος απαιτεί έναν ορισμένο χρόνο για να πραγματοποιηθεί, ικανό να αποθαρρύνει τον κτηνοτρόφο.

Όσον αφορά το πρώτο ερώτημα, οι εναγόμενοι θεωρούν ότι η αναμφισβήτητη πρόθεση του γάλλου νομοθέτη το 1966 ήταν, ως προς την τεχνητή γονιμοποίηση βοών, να εξασφαλίσει τη διεύθυνση αυτού του κλάδου οικονομικής δραστηριότητας. Κατά την άποψή τους, το σύνολο των διατάξεων του νόμου της 28ης Δεκεμβρίου 1966 συνιστά μαζί με τις εκτελεστικές διατάξεις και την ακολουθούμενη πρακτική ένα σύστημα με το οποίο το κράτος, μέσω των κέντρων, των οποίων επιτρέπει τη λειτουργία και μέσω της Ενώσεώς τους, ελέγχει και επηρεάζει τις εισαγωγές σπέρματος βοοειδών.

Συνεπώς, το σύνολο των κέντρων σπερματεγχύσεων υπάγεται στην κατηγορία των εθνικών μονοπωλίων, στα οποία αναφέρεται το άρθρο 37, παράγραφος 1, της συνθήκης. Η λειτουργία των κέντρων αυτών, όπως, εξάλλου, των κέντρων παραγωγής, επιτρέπεται και ελέγχεται από το κράτος. Όμως, το άρθρο 37, παράγραφος 1, εφαρμόζεται τόσο σε περίπτωση μονοπωλίου από κρατικό οργανισμό όσο και σε περίπτωση δραστηριοτήτων που έχουν ανατεθεί από το κράτος σε οργανισμούς που έχουν ιδρυθεί ή ελέγχονται από αυτό. Εξάλλου, η διάταξη αυτή δεν αφορά μόνο τους οργανισμούς που εκτείνουν τις δραστηριότητές τους σε όλο τον εθνικό χώρο, αλλά επίσης και σε πολλούς οργανισμούς, η δραστηριότητα των οποίων, ταυτόσημη για όλους, περιορίζεται σε ένα μέρος του εθνικού εδάφους, όταν όλοι αυτοί οι οργανισμοί συνιστούν στο σύνολό τους το μονοπώλιο (προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Roemer, στην υπόθεση 82/71, Sail, Recueil 1972, σ. 145).

Η ύπαρξη μονοπωλίου με εμπορικό χαρακτήρα προκύπτει όχι μόνο από την οργάνωση των κέντρων σπερματεγχύσεων αλλά επίσης και από τις εργασίες τους. Αυτές συνίστανται, πράγματι, στην απόκτηση σπέρματος που προέρχεται από

τα κέντρα παραγωγής ή από το εξωτερικό για τη μεταπώλησή του στους ενδιαφερόμενους κτηνοτρόφους. Επειδή ο κτηνοτρόφος δεν μπορεί ο ίδιος να προμηθευτεί το σπέρμα που θέλει να χρησιμοποιήσει, τα κέντρα έχουν, έτσι, μονοπώλιο διανομής και εμπορίας του προϊόντος. Ενόψει των μοντέρνων μεθόδων διατηρήσεως και μεταφοράς πρόκειται πράγματι για εμπορικό προνόμιο που μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο ανταγωνισμού και συναλλαγών μεταξύ των κρατών μελών (πρβλ. την απόφαση της 15ης Ιουλίου 1964, Costa κατά Enel, 6/64, Recueil σ. 1165).

Πρόκειται, συνεπώς, για οργανισμό κατά την έννοια του άρθρου 37, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, μέσω του οποίου ένα κράτος μέλος, de jure ή de facto, ελέγχει κατευθύνει ή επηρεάζει αισθητά, άμεσα ή έμμεσα, τις εισαγωγές και τις εξαγωγές μεταξύ των κρατών μελών.

Κατά συνέπεια, οι εναγόμενοι στην κύρια δίκη προτείνουν να δοθεί στο πρώτο ερώτημα η απάντηση ότι οι παροχές υπηρεσιών που δεν διαχωρίζονται από την παράδοση ενός προϊόντος έχουν εμπορικό χαρακτήρα κατά την έννοια του άρθρου 37 της συνθήκης εφόσον, έχοντας καταστεί εθνικό μονοπώλιο που καλύπτει την παροχή και τη διανομή του προϊόντος, καθιστούν δυνατή στο κράτος τη διεύθυνση ενός κλάδου της εθνικής οικονομίας τόσο επί εθνικού επιπέδου όσο και επί επιπέδου ενδοκοινοτικών συναλλαγών.

Όσον αφορά το δεύτερο ερώτημα, οι εναγόμενοι παρατηρούν ότι ακόμη και αν υπήκοοι άλλων κρατών μελών της Κοινότητας μπορούν από νομικής απόψεως να λάβουν άδεια ιδρύσεως κέντρων σπερματεγχύσεων, η πρόσβαση σ' αυτές τις εργασίες αποτελεί ουτοπία στην πράξη, επειδή τα υφιστάμενα κέντρα ελέγχουν από πολύ χρόνο το σύνολο του γαλλικού εδάφους. Οι εναγόμενοι θεωρούν, εντούτοις, ότι ο αποκλεισμός κάθε διακρίσεως μεταξύ των υπηκόων των κρατών μελών, όπως προβλέπεται στο άρθρο 37, παράγραφος 1, δεν αφορά τους υπηκόους ως άτομα, αλλά τα προϊόντα που αυτοί παράγουν και εμπορεύονται.

Εν προκειμένω, η διάκριση συνίσταται στο γεγονός ότι η προμήθεια του εισαγόμενου προϊόντος καθίσταται επαχθέστερη λόγω των αυξημένων εξόδων διαχειρίσεως που καθορίζει η UNCEIA, του τέλους υγειονομικού ελέγχου και των μακρών προθεσμιών παραδόσεως, που δεν έχουν σχέση με τις πραγματικές απαιτήσεις αυτού του είδους του εμπορίου. Εξάλλου, υποβλήθηκαν σχετικώς ορισμένα παράπονα στην Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων από αλλοδαπούς παραγωγούς που προσέκρουσαν σε συστηματική αρνητική στάση των υπηρεσιών του υπουργείου γεωργίας και την UNCEIA.

Όμως, όπως συνάγεται από την απόφαση της 3ης Φεβρουαρίου 1976 (Manghera, 59/75, Recueil σ. 91), κατά τη λήξη της μεταβατικής περιόδου πρέπει κάθε εθνικό μονοπώλιο με εμπορικό χαρακτήρα να ρυθμιστεί με τέτοιο τρόπο ώστε να καταργηθεί το αποκλειστικό τέλος εισαγωγής έναντι των άλλων κρατών μελών.

Οι εναγόμενες στην κύρια δίκη προτείνουν, συνεπώς, να δοθεί στο δεύτερο ερώτημα η απάντηση ότι ένα σύστημα αδειών που χορηγούνται από ένα κράτος μέλος για παροχές υπηρεσιών που έχουν καταστεί εθνικό μονοπώλιο δεν είναι σύμφωνο με το άρθρο 37 της συνθήκης κατά το μέτρο που οι προϋποθέσεις ασκήσεως αυτής της εργασίας έχουν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία διακρίσεως κατά την έννοια της συνθήκης, ιδίως όσον αφορά τις εισαγωγές.

Από αυτό συνάγεται, ως προς το τρίτο ερώτημα που υποβλήθηκε, ότι μια τέτοια

διάκριση δεν αφορά αποκλειστικά τα άτομα. Αντιθέτως, πλήττει αναπόφευκτα τα εν λόγω προϊόντα απλώς και μόνο λόγω του ότι η παροχή υπηρεσιών συνοδεύεται από την αποκλειστική αρμοδιότητα εμπορίας και εισαγωγής του προϊόντος που αποτελεί το αντικείμενο της παροχής.

Οι εναγόμενοι στην κύρια δίκη ισχυρίζονται ακόμη ότι και στον τομέα των γεωργικών προϊόντων τα εθνικά μονοπώλια πρέπει να ρυθμιστούν δυνάμει του άρθρου 37, είτε στα πλαίσια μιας κοινής οργανώσεως αγοράς είτε στα πλαίσια ενός εθνικού συστήματος σε συμφωνία με τις διατάξεις της συνθήκης και, ιδίως, εκείνες που αφορούν την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων (πρβλ. απόφαση της 10ης Δεκεμβρίου 1974, Charmasson, 48/74, Recueil σ. 1393). Εξάλλου, το άρθρο 37, παράγραφος 4, που αφορά ορισμένες μονοπωλιακές ρυθμίσεις σχετικά με τα γεωργικά προϊόντα, δεν αποκλίνει από τις άλλες διατάξεις του άρθρου αυτού (πρβλ. απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 1979, Miritz, 91/75, Recueil σ. 217).

Τέλος, καθόσον το άρθρο 36 της συνθήκης αποτελεί εμπόδιο στην εφαρμογή του άρθρου 37, οι περιορισμοί στην εισαγωγή κοινοτικού σπέρματος δεν στηρίζονται στη μέριμνα προστασίας της υγείας ή της ζωής των ζώων, αλλά αποβλέπουν στην από γενετικής απόψεως προστασία μιας ορισμένης ποιότητας του ζωικού κεφαλαίου.

Η *γαλλική κυβέρνηση* τονίζει καταρχάς ότι το μονοπώλιο των κέντρων τεχνητής γονιμοποιήσεως δεν αφορά παρά τις σπερματεγχύσεις. Πρόκειται για παροχή υπηρεσιών μέσω σπέρματος που προέρχεται είτε από εισαγωγή μέ άδειες είτε από τα κέντρα παραγωγής, με τα οποία δεν εξασφαλίζεται εν προκειμένω κανένα είδος μονοπωλίου. Λόγω των ιδιοτήτων τους και των αρμοδιοτήτων τους τα κέντρα τεχνητής γονιμοποιήσεως έχουν, συνεπώς, μονοπώλιο παροχής υπηρεσιών, δηλαδή ένα μονοπώλιο του είδους που το Δικαστήριο εξήρεσε σαφώς από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 37 της συνθήκης με την ανωτέρω απόφαση της 30ής Απριλίου 1974 (155/73, Sacchi).

Όσον αφορά τη λειτουργία των κέντρων τεχνητής γονιμοποιήσεως η γαλλική κυβέρνηση σημειώνει ότι κάθε κτηνοτρόφος είναι ελεύθερος να προμηθευτεί το σπέρμα του γένους της εκλογής του, αρκεί να αντιστοιχεί στους κανόνες που έχουν καθοριστεί για το εν λόγω γένος, να προέρχεται από ένα εγκεκριμένο κέντρο παραγωγής ή να εισάγεται προκειμένου να τοποθετηθεί από ένα εγκεκριμένο κέντρο. Για την απόκτηση σπέρματος που έχει παραχθεί στη Γαλλία, πράγματι, το κέντρο σπερματεγχύσεων προμηθεύεται το σπέρμα για λογαριασμό του κτηνοτρόφου. Τα επιπλέον έξοδα που προκαλούνται από ιδιαίτερες ενέργειες βαρύνουν αυτούς που χρησιμοποιούν το προϊόν, πράγμα που δείχνει σαφώς ότι το κέντρο δεν ενεργεί ως έμπορος αλλά ως παρέχων υπηρεσίες. Το γεγονός, εξάλλου, ότι ο κτηνοτρόφος που είναι μέλος σε ένα συνεταιριστικό κέντρο, το οποίο έχει άδεια να προβαίνει στις σπερματεγχύσεις, πρέπει υποχρεωτικά να προστρέχει στις υπηρεσίες του κέντρου του, δεν απορρέει από το νόμο περί κτηνοτροφίας αλλά από τις προς το συνεταιρισμό υποχρεώσεις του, που απεδέχθη εκουσίως.

Ως προς το σπέρμα που εισάγεται, η χορήγηση αδειών εισαγωγής δεν περιορίζεται στα κέντρα σπερματεγχύσεων. Προκειμένου να τηρηθούν οι διατάξεις σχετικά με τις σπερματεγχύσεις μόνο η διοίκηση οφείλει να βεβαιωθεί ότι το σπέρμα που εισάγεται χρησιμοποιήθηκε πράγματι από τα εγκεκριμένα κέντρα.

Ο σπουδαίος ρόλος που παίζει η UNCEIA εξηγείται από την πυραμοειδή δομή της

συνεταιριστικής οργανώσεως των κέντρων τοποθετήσεως. Η υποχρέωση που αναλαμβάνουν τα κέντρα αυτά να προμηθεύονται σπέρμα από την ένωση που έχουν συστήσει μεταξύ τους οι συνεταιρισμοί δεν αποτελεί παρά το αντιστάθμισμα των πλεονεκτημάτων που έχουν από αλλού παραχωρηθεί στους αγροτικούς συνεταιρισμούς. Εν πάση περιπτώσει, ο ρόλος που παίζει το συνεταιριστικό κίνημα δεν σημαίνει ύπαρξη μονοπωλίου από τα πράγματα, επειδή υπάρχουν άλλοι εγκεκριμένοι οργανισμοί που εκτελούν τεχνητές γονιμοποιήσεις χωρίς να έχουν τη μορφή συνεταιρισμού.

Τα κέντρα τεχνητής γονιμοποιήσεως δεν έχουν συνεπώς εμπορικό χαρακτήρα, όπως απαιτείται από το άρθρο 37 ΕΟΚ, ούτε ενόψει των αποκλειστικών δικαιωμάτων που τους έχουν παραχωρηθεί από το υπουργείο γεωργίας, ούτε των εργασιών τους παροχής υπηρεσιών, ούτε της δομής τους.

Η γαλλική κυβέρνηση θεωρεί ότι το μονοπώλιο που έχει μεταβιβαστεί στα κέντρα για τις σπερματεγχύσεις ως συνακόλουθο του συστήματος αδειών καθιστά δυνατό για το κράτος να αναλάβει μια αποστολή δημόσιου χαρακτήρα που αποβλέπει στη διασφάλιση και υγειονομική βελτίωση του ζωικού κεφαλαίου. Εν πάση περιπτώσει, η επιλογή των γενών και των καλής ποιότητας ζώων αναπαραγωγής, που καθορίζει πράγματι τον προσανατολισμό της κτηνοτροφικής πολιτικής, ανήκει σε τελευταία ανάλυση στους κτηνοτρόφους. Μολονότι το εν λόγω μονοπώλιο καθιστά δυνατή μια πολιτική υγειονομικής διασφαλίσεως, δεν επιτρέπει στο κράτος να κατευθύνει έναν κλάδο της εθνικής οικονομίας.

Καταλήγοντας, η γαλλική κυβέρνηση θεωρεί ότι στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το μονοπώλιο των κέντρων σπερματεγχύσεων περιορίζεται αυστηρά από το νόμο σε παροχή υπηρεσιών, τη γονιμοποίηση των θηλυκών ζώων, αποκλειομένου κάθε εμπορικού χαρακτήρα κατά την έννοια του άρθρου 37.

Επικουρικά, η γαλλική κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το σύστημα αδειών δεν συνεπάγεται καμία διάκριση. Όσον αφορά αυτούς που διενεργούν την τεχνητή γονιμοποίηση κάθε κοινοτικός υπήκοος μπορεί να λάβει άδεια να διενεργήσει τεχνητές γονιμοποιήσεις. Επιπλέον κάθε συνεταιρισμός τεχνητής γονιμοποιήσεως, στον οποίο έχει χορηγηθεί μια περιφέρεια για τις σπερματεγχύσεις, οφείλει να εξυπηρετεί τους κτηνοτρόφους, ακόμη και αυτούς που δεν είναι μέλη του, επί ποινή ανακλήσεως της αδείας σε περίπτωση αρνήσεως παροχής υπηρεσίας.

Τέλος, η χορήγηση αδειών εισαγωγής γίνεται αυτομάτως και χωρίς ποσοτικό περιορισμό, εφόσον τηρούνται οι ζωοκομικοί κανόνες που καθορίζονται για το σπέρμα του γένους, για το οποίο πρόκειται. Οι κανόνες αυτοί εφαρμόζονται αδιακρίτως ως προς το σπέρμα που προέρχεται από ζώα αναπαραγωγής που διατηρούνται στα γαλλικά κέντρα παραγωγής και ως προς το σπέρμα που προέρχεται από το εξωτερικό. Εξάλλου, η γαλλική κυβέρνηση τονίζει ότι μολονότι το άρθρο 2 της οδηγίας 77/504 του Συμβουλίου, της 25ης Ιουλίου 1977, περί των ζώων αναπαραγωγής του βοείου είδους καθαρόαιμου γένους (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/019, σ. 58), οι ενδοκοινοτικές συναλλαγές σπέρματος και γονιμοποιημένων ωαρίων δεν πρέπει να περιορίζονται για ζωοκομικούς λόγους, το άρθρο 3 της ίδιας οδηγίας προβλέπει ότι οι σχετικές εθνικές νομοθεσίες εξακολουθούν να εφαρμόζονται μέχρι τη θέση σε ισχύ κοινοτικών διατάξεων. Συνεπώς, ελλείψει αυτών των διατάξεων δεν μπορεί να προσαφθεί στη Γαλλία ότι εξακολουθεί να εφαρμόζει την εθνική της νομοθεσία.

Η *Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* τονίζει ότι πρέπει να γίνει σαφής διάκριση μεταξύ των εργασιών των κέντρων σπερματεγχύσεων που αφορούν την προμήθεια των εμπορευμάτων και της σπερματεγχύσεως, αυτής καθαυτής. Θεωρεί ότι σύμφωνα με την ανωτέρω απόφαση της 30ής Απριλίου 1974 (155/83, Sacchi), το

αποκλειστικό δικαίωμα σπερματεγχύσεων συνιστά μονοπώλιο παροχής υπηρεσιών που δεν εμπίπτει στο άρθρο 37 της συνθήκης, αλλά μάλλον στο άρθρο 59 και επόμενα.

Σύμφωνα με το πνεύμα της ίδιας αποφάσεως, θεωρεί ότι η χορήγηση από τα κράτη μέλη ειδικών ή αποκλειστικών δικαιωμάτων στις δημόσιες ή ιδιωτικές επιχειρήσεις δεν είναι καθαυτή ασυμβίβαστη με το άρθρο 86 της συνθήκης. Θα υφίσταται, εντούτοις, κατάχρηση κατά την έννοια αυτού του άρθρου αν οι επιχειρήσεις που έχουν αποκλειστικό δικαίωμα, εν προκειμένω οι συνεταιρισμοί που συνιστούν την UNCEIA, επέβαλαν στους λήπτες των υπηρεσιών τους άνισους όρους ή όρους που συνιστούν διάκριση. Πράγματι, κατετέθη αναφορά κατά της UNCEIA στην Επιτροπή, που στηρίζεται στα άρθρα 85 και 86 της συνθήκης. Οι εσωτερικές διατάξεις αυτής της ενώσεως, που δεσμεύουν όλα τα μέλη της, περιέχουν ιδίως περιορισμούς ως προς την εισαγωγή και τη δειγματοληψία του σπέρματος αλλοδαπής προελεύσεως και τον καθορισμό αποθαρρυντικών τιμών για τις άδειες εισαγωγής.

Η Επιτροπή θεωρεί αντιθέτως, ότι οι εργασίες των κέντρων σπερματεγχύσεων που αφορούν την προμήθεια του σπέρματος, εμπίπτει στους κοινοτικούς κανόνες σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων. Κατά το μέτρο που οι υποχρεωτικές δεσμεύσεις προμήθειας μεταξύ των κέντρων σπερματεγχύσεων και των κέντρων παραγωγής αναλύονται σε μια προτίμηση υπέρ της εθνικής παραγωγής το σύστημα δεν συμβιβάζεται με το κοινοτικό δίκαιο.

Απαντώντας σε μια ερώτηση του Δικαστηρίου η Επιτροπή επιβεβαιώνει ότι έλαβε ορισμένες αναφορές παραπόνων όσον αφορά τους περιορισμούς που εφαρμόζουν οι γαλλικές αρχές κατά την εισαγωγή σπέρματος βοών. Αφού εξέτασε αυτά τα παράπονα η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η Γαλλία παρέβη, πράγματι, τις υποχρεώσεις που υπέχει δυνάμει του άρθρου 37 της συνθήκης και της προαναφερόμενης οδηγίας 77/504. Η άποψη αυτή στηρίζεται στη σκέψη ότι πρακτικά οι άδειες εισαγωγής χορηγούνται αποκλειστικά στους επιχειρηματίες που είναι ικανοί να χρησιμοποιήσουν το σπέρμα σύμφωνα με τη γαλλική ρύθμιση ή που ενεργούν για λογαριασμό ενός οργανισμού που πληροί αυτόν τον όρο. Εξάλλου, το γεγονός ότι η εισαγωγή και η εμπορία του σπέρματος που εισάγεται επιφυλάσσεται στην πράξη στους οργανισμούς που παράγουν και εμπορεύονται το δικό τους σπέρμα συνιστά ακόμη περισσότερο διάκριση κατά την έννοια του άρθρου 37. Υπ' αυτές τις συνθήκες, η Επιτροπή θα κινήσει τη διαδικασία λόγω παραβάσεως που προβλέπεται στο άρθρο 169 της συνθήκης.

Η Επιτροπή θεωρεί, πάντως, ότι οι σκέψεις αυτές δεν είναι ικανές να θέσουν υπό αμφισβήτηση το μονοπώλιο της υπηρεσίας σπερματεγχύσεων, αυτό καθαυτό. Κατά συνέπεια, προτείνει να δοθεί στο πρώτο ερώτημα η απάντηση ότι το αποκλειστικό δικαίωμα διενέργειας των σπερματεγχύσεων δεν εμπίπτει στο άρθρο 37.

Κατά την Επιτροπή, το δεύτερο και τρίτο ερώτημα πρέπει να εξετασθούν ενόψει τόσο του άρθρου 52 και επόμενα σχετικά με το δικαίωμα εγκαταστάσεως όσο και του άρθρου 59 και επόμενα σχετικά με την παροχή των υπηρεσιών.

Ως προς το δικαίωμα εγκαταστάσεως, τονίζει ότι δυνάμει του άρθρου 5 του γαλλικού νόμου της 28ης Δεκεμβρίου 1966 ο υπουργός γεωργίας οφείλει ιδίως να λαμβάνει υπόψη, για τη χορήγηση της άδειας ιδρύσεως ενός κέντρου σπερματεγχύσεων τα ήδη υφιστάμενα κέντρα. Ένας τέτοιος

όρος είναι ικανός να προκαλέσει διάκριση σε βάρος των υπηκόων των άλλων κρατών μελών που επιθυμούν να εισδύσουν στη γαλλική αγορά σε σχέση με τους υπηκόους που είναι ήδη εγκατεστημένοι στην εθνική επικράτεια.

Στον τομέα της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών η διοικητική πρακτική που αποκλείει τις παροχές υπηρεσιών των διενεργούντων τη γονιμοποίηση που είναι εγκατεστημένοι σε άλλα κράτη μέλη, οι οποίοι προσφέρουν τις ίδιες επαγγελματικές εγγυήσεις με αυτές που απαιτούνται από την εθνική νομοθεσία, είναι ασυμβίβαστη με το άρθρο 59. Εν πάση περιπτώσει, ένα αποκλειστικό σύστημα αδειών, όπως το μονοπώλιο των υπηρεσιών σπερματεγχύσεων βοοειδών, συμβιβάζεται με το άρθρο 59 κατά το μέτρο που δικαιολογείται από την επιδίωξη γενικού συμφέροντος που αξίζει να προστατευθεί, όπως εν προκειμένω η βελτίωση της ποιότητας και των συνθηκών εκμεταλλεύσεως του ζωικού κεφαλαίου.

Ως προς το τρίτο ερώτημα, η Επιτροπή προσθέτει ακόμη ότι μέτρα που δεν συμβιβάζονται με τις διατάξεις της συνθήκης σχετικά με το δικαίωμα εγκαταστάσεως και την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, αφορούν από αυτή την ίδια τους τη φύση αποκλειστικά άτομα.

III — Προφορική διαδικασία

Κατά τη συνεδρίαση της 26ης Απριλίου 1983 η Société coopérative d'amélioration de l'élevage et d'insémination artificielle du Béarn, ενάγουσα στην κύρια δίκη, εκπροσωπούμενη από τον Claude Paulmier, δικηγόρο παρά τω Cour d'appel του Παρισιού, οι Miałocq και Saphore, καθώς και η Société Agri-Sem, εναγόμενη στην κύρια δίκη, εκπροσωπούμενοι από τον François Cathala, δικηγόρο Παρισιού, η γαλλική κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον Gilbert Guillaume, διευθυντή των νομικών υποθέσεων στο υπουργείο εξωτερικών σχέσεων, επικουρούμενο από τον Alexandre Carnelutti, γραμματέα εξωτερικών υποθέσεων και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τον René-Christian Béraud, ανέπτυξαν τις προφορικές τους παρατηρήσεις.

Ο γενικός εισαγγελέας ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 1ης Ιουνίου 1983.

Σκεπτικό

1 Με απόφαση της 22ας Απριλίου 1981, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 7 Οκτωβρίου 1981, το Tribunal de grande instance του Pau, υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 177 της συνθήκης ΕΟΚ, τρία προδικαστικά ερωτήματα σχετικά με την ερμηνεία του άρθρου 37 της συνθήκης.

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς που προέκυψε από παράβαση της γαλλικής νομοθεσίας σχετικά με την τεχνητή γονιμοποίηση βοοειδών που διέπραξαν δύο κτηνοτρόφοι που είχαν εφαρμόσει τεχνητές γονιμοποιήσεις

στην περιφέρεια στην οποία η Société coopérative d'amélioration de l'élevage et d'insémination artificielle du Béarn ήταν η μόνη εξουσιοδοτημένη για να προβαίνει σε τέτοιες ενέργειες.

3 Από τις πληροφορίες που παρέσχε η γαλλική κυβέρνηση και η Επιτροπή συνάγεται ότι η τεχνητή γονιμοποίηση των βοοειδών ρυθμίζεται στη Γαλλία ιδίως από το νόμο 66-1005 της 28ης Δεκεμβρίου 1966 περί κτηνοτροφίας (JORF 1966, σ. 11619). Δυνάμει του άρθρου 5, παράγραφος 1, του νόμου αυτού η εκμετάλλευση των κέντρων γονιμοποιήσεως υπόκειται σε άδεια. Η εν λόγω διάταξη διακρίνει μεταξύ των κέντρων που είναι επιφορτισμένα με την παραγωγή σπέρματος και των κέντρων που εξασφαλίζουν τη σπερματέγχυση αλλά δεν αποκλείει να ασχολείται ένα μόνο κέντρο με τους δύο τύπους δραστηριοτήτων ταυτόχρονα. Οι δραστηριότητες παραγωγής συνίστανται στη διατήρηση ορισμένου αριθμού ζώων αναπαραγωγής αρσενικού γένους, στην εξακρίβωση της αναπαραγωγικής ικανότητας των ζώων αναπαραγωγής, καθώς και στη λήψη, συσκευασία, διατήρηση και παραχώρηση του σπέρματος. Οι δραστηριότητες σπερματέγχυσης συνίστανται στην εξασφάλιση της γονιμοποιήσεως των θηλέων ή στον έλεγχο της γονιμοποιήσεως, όταν πραγματοποιείται από κτηνοτρόφους που είναι εξουσιοδοτημένοι σχετικά.

4 Ο αναφερθείς νόμος του 1966 προβλέπει εξάλλου ότι κάθε κέντρο σπερματεγχύσεων εξυπηρετεί μια περιοχή, στην οποία είναι μόνο αυτό αρμόδιο να λειτουργεί (άρθρο 5, παράγραφος 4)· αν η περιοχή αυτή έχει παραχωρηθεί σε γεωργικό συνεταιρισμό, ο συνεταιρισμός αυτός είναι υποχρεωμένος να εξυπηρετεί και τους κτηνοτρόφους που δεν είναι μέλη του. Οι κτηνοτρόφοι που είναι εγκατεστημένοι στην περιοχή που εξυπηρετείται από ένα κέντρο σπερματεγχύσεων, μπορούν να ζητήσουν απ' αυτό να τους προμηθεύσει σπέρμα προερχόμενο από κέντρα παραγωγής της επιλογής τους (άρθρο 5, παράγραφος 5)· τα πρόσθετα έξοδα που προκύπτουν από την επιλογή αυτή βαρύνουν αυτόν που θα χρησιμοποιήσει το σπέρμα. Τα κέντρα σπερματεγχύσεων, που δεν είναι ταυτόχρονα και κέντρα παραγωγής, συνήθως προμηθεύονται ζώα αναπαραγωγής ή σπέρμα από το ή τα κέντρα παραγωγής, με τα οποία έχουν συνάψει σύμβαση προμήθειας.

5 Η απόφαση περί παραπομπής δέχεται βάσει αυτής της ρυθμίσεως ότι υπάρχει πράγματι στη Γαλλία εδαφικό μονοπώλιο υπέρ των κέντρων σπερματεγχύσεων βοοειδών. Παρατηρεί δε ότι η παραχώρηση σε ένα συνεταιρισμό μιας αποκλειστικής ζώνης είναι δυνατό να αντιβαίνει προς τις διατάξεις του άρθρου 37 της συνθήκης ΕΟΚ σχετικά με τα κρατικά μονοπώλια εμπορικού χαρακτήρα.

6 Σχετικώς, το εθνικό δικαστήριο θεωρεί ότι ο χαρακτήρας μονοπωλίου των κέντρων σπερματεγχύσεων δεν αμφισβητείται και ότι το εν λόγω μονοπώλιο έχει κρατικό χαρακτήρα από το γεγονός ότι το σύνολο των κέντρων δεν αντιμετωπίζει ανταγωνισμό, εφόσον οι κτηνοτρόφοι έχουν την υποχρέωση να απευθύνονται στο κέντρο, στο οποίο υπάγονται, για να προβούν στην τεχνητή γονιμοποίηση των βοοειδών, ακόμη δε και για να προμηθευτούν το σπέρμα της εκλογής τους. Το παραπέμπον δικαστήριο διερωτάται, εντούτοις, αν αυτά τα κέντρα έχουν εμπορικό χαρακτήρα.

7 Ακριβώς για να διευκρινιστεί αυτό το σημείο το εθνικό δικαστήριο υπέβαλε προδικαστικά ερωτήματα, το πρώτο των οποίων έχει ως εξής:

«Η παροχή υπηρεσιών έχει κατά την έννοια του άρθρου 37 της συνθήκης ΕΟΚ εμπορικό χαρακτήρα όταν, έχοντας καταστεί εθνικό μονοπώλιο, επιτρέπει στο κράτος να αναλάβει τη διεύθυνση ενός κλάδου της εθνικής οικονομίας;»

8 Πρέπει, πρώτον, να υπομνηστεί ότι, όπως έχει ήδη δεχθεί το Δικαστήριο με την απόφασή του της 30ής Απριλίου 1974 (Sacchi, υπόθ. 155/73, Recueil σ. 409), τόσο από τη θέση του άρθρου 37 στο κεφάλαιο της συνθήκης περί καταργήσεως των ποσοτικών περιορισμών, όσο και από την ορολογία που χρησιμοποιείται σ' αυτήν τη διάταξη, συνάγεται ότι η διάταξη αυτή αφορά τις ανταλλαγές εμπορευμάτων και όχι μονοπώλια παροχής υπηρεσιών.

9 Κατά συνέπεια, το γεγονός και μόνο ότι ένα κρατικό μονοπώλιο παροχής υπηρεσιών επιτρέπει στις αρχές του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους να αναλάβει, όπως διατυπώνεται στο προδικαστικό ερώτημα, τη διεύθυνση ενός κλάδου της εθνικής οικονομίας, δεν αρκεί για να συναχθεί το συμπέρασμα ότι ένα τέτοιο μονοπώλιο εμπίπτει στις διατάξεις του άρθρου 37.

10 Εντούτοις, δεν μπορεί να αποκλειστεί η δυνατότητα να έχει ένα μονοπώλιο παροχής υπηρεσιών έμμεση επίδραση στις ανταλλαγές εμπορευμάτων μεταξύ των κρατών μελών. Έτσι, μία επιχείρηση ή ένα σύνολο επιχειρήσεων που μονοπωλούν την παροχή ορισμένων υπηρεσιών, είναι δυνατό να αντιβαίνει προς την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, κατά το μέτρο, ιδίως, που το μονοπώλιο αυτό καταλήγει σε διακρίσεις ως προς τα εισαγόμενα προϊόντα σε σχέση με τα εγχώρια προϊόντα.

11 Οι περιστάσεις που αναφέρονται στην απόφαση περί παραπομπής, καθώς και αυτές που καταφάνηκαν κατά τη διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου, δεν αρκούν, εντούτοις, για να θεωρηθεί μια νομοθεσία, όπως αυτή που διέπει στη Γαλλία την τεχνητή γονιμοποίηση των βοοειδών, ότι συνιστά κατά έμμεσο τρόπο μονοπώληση που παρεμποδίζει την ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων.

12 Οι περιστάσεις αυτές καταδεικνύουν, πράγματι, ότι σύμφωνα με τη νομοθεσία που ισχύει στη Γαλλία, κάθε μενονωμένος κτηνοτρόφος είναι ελεύθερος να ζητήσει από το κέντρο σπερματεγχύσεων, στο οποίο υπάγεται, να του προμηθεύσει σπέρμα που προέρχεται από το κέντρο παραγωγής της εκλογής του, στη Γαλλία ή στο εξωτερικό. Η γαλλική κυβέρνηση τόνισε ότι τίποτε στη γαλλική νομοθεσία δεν εμποδίζει ένα κέντρο σπερματεγχύσεων ή ακόμη και ένα μεμονωμένο κτηνοτρόφο να απευθυνθεί σε ένα αλλοδαπό κέντρο για να αγοράσει απ' αυτό το σπέρμα και να λάβει την αναγκαία για το σκοπό αυτό άδεια εισαγωγής.

13 Συνεπώς, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 37 πρέπει να ερμηνευτεί υπό την έννοια ότι η διάταξη αυτή δεν αφορά μονοπώλια παροχής υπηρεσιών, ακόμη και αν τα μονοπώλια αυτά επιτρέπουν στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος να αναλάβει τη διεύθυνση ενός κλάδου της εθνικής οικονομίας, υπό τον όρο ότι δεν παραβαίνει την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, προβαίνοντας σε διάκριση σε βάρος των εισαγόμενων προϊόντων και υπέρ των εγχώριων προϊόντων.

14 Ενόψει αυτής της απαντήσεως, το δεύτερο και τρίτο ερώτημα, τα οποία αφορούν μόνο τις δραστηριότητες μονοπωλίου στον τομέα της παροχής υπηρεσιών, καθίστανται άνευ αντικειμένου.

Επί των δικαστικών εξόδων

15 Τα έξοδα, στα οποία υποβλήθηκε η γαλλική κυβέρνηση και η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, οι οποίες κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης το χαρακτήρα παρεμπίπτοντος, που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Διά ταύτα

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε το Tribunal de grande instance του Pau με την από 22ας Απριλίου 1981 απόφαση, αποφαίνεται:

Το άρθρο 37 της συνθήκης δεν αφορά μονοπώλια παροχής υπηρεσιών, ακόμη κι αν τα μονοπώλια αυτά επιτρέπουν στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος να αναλάβει τη διεύθυνση ενός κλάδου της εθνικής οικονομίας, υπό τον όρο ότι δεν παραβαίνει την αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των εμπορευμάτων, προβαίνοντας σε διάκριση σε βάρος των εισαγόμενων προϊόντων και υπέρ των εγχώριων προϊόντων.

Mertens de Wilmars O'Keeffe Everling Mackenzie Stuart

Bosco Koopmans Due Bahlmann Galmot

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 28 Ιουνίου 1983.

Ο γραμματέας

P. Heim

Ο πρόεδρος

J. Mertens de Wilmars

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ SIR GORDON SLYNN ΠΟΥ ΑΝΑΠΤΥΧΘΗΚΑΝ ΤΗΝ 1η ΙΟΥΝΙΟΥ 1983 [1]

Κύριε πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

Η Société coopérative d'amélioration de l'élevage et d'insémination artificielle du Béarn διευθύνει ένα κέντρο τεχνητής γονιμοποιήσεως, που έχει εγκριθεί από το γάλλο υπουργό γεωργίας με αποκλειστικό δικαίωμα να ασκεί τη δραστηριότητά του μέσα στη ζώνη που του έχει παραχωρηθεί.

1 — Μετάφραση από τα αγγλικά.